7. 11. 2016

ID: 103692

Promlčení

Vznesení námitky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje, nastávají však situace, při nichž je uplatnění této námitky výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil. Zásada souladu práv, respektive jejich výkonu s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti a ekvity. Obecné soudy musí mít při posuzování všech právních věcí na mysli - jakožto jakýsi interpretační korektiv při výkladu nejednoznačných právních norem - ideu spravedlnosti.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 19/2015, ze dne 1.6.2016)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně ESSOX s. r. o., se sídlem v Č.B., proti žalované Mgr. Ing. M.J., se sídlem ve S., jako insolvenční správkyni dlužníka V. H., zastoupené Mgr. M.Č., advokátem se sídlem v Č.T., o určení pravosti pohledávek, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích pod sp. zn. 44 ICm 2974/2013, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka V. H., vedené u Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích pod sp. zn. KSPA 44 INS 1202/2013, o dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 11. 2014, č. j. 44 ICm 2974/2013, 104 VSPH 329/2014-85, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 11. 2014, č. j. 44 ICm 2974/2013, 104 VSPH 329/2014-85, se zrušuje a věc vrací Vrchnímu soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 6. 3. 2014, č. j. 44 ICm 2974/2013-57, zamítl žalobu o určení, že pohledávka ve výši 227 625,30 Kč označená žalobkyní jako pohledávka č. 1 ve výši 36 530,53 Kč, č. 2 ve výši 10 511,74 Kč, č. 3 ve výši 16 805,24 Kč a č. 4 ve výši 163 777,79 Kč přihlášená do insolvenčního řízení vedeného u Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích pod sp. zn. KSPA 44 INS 1202/2013 s dlužníkem V. H. je po právu (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II).

Soud prvního stupně zjistil, že dne 17. 1. 2013 bylo zahájeno insolvenční řízení s dlužníkem, dne 2. 5. 2013 byl zjištěn jeho úpadek, povoleno řešení úpadku oddlužením a žalovaná byla ustanovena insolvenčním správcem. Žalobkyně přihlásila do insolvenčního řízení celkem čtyři pohledávky, všechny byly přiznány a doloženy rozhodčími nálezy vydanými rozhodci vybranými ze seznamu rozhodců vedeného Společností pro rozhodčí řízení, a. s.

Na přezkumném jednání žalovaná všechny pohledávky popřela pro promlčení, neboť zastávala názor, že rozhodčí doložky nebyly platně sjednány, ani v jedné rozhodčí doložce nebyl rozhodce určen určitým způsobem, a tudíž je rozhodčí nález nicotný a pohledávky nevykonatelné.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že pohledávky jsou nevykonatelné. Rozhodčí doložky byly sjednány v obchodních podmínkách, které byly pouze v případě smlouvy č. 5002 podepsány i dlužníkem. I v případě smlouvy č. 5002 se jedná o rozhodčí doložku neplatnou, protože rozhodce nebyl sjednán dostatečně určitým způsobem. Určení rozhodce bylo ponecháno na výběru Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s. V případě smlouvy č. 160 a 167 byla rozhodčí doložka neplatná i proto, že

obchodní podmínky obsahující ujednání o smluvní pokutě a rozhodčí doložce nebyly podepsány dlužníkem.

Dále dospěl soud prvního stupně k závěru, že pohledávky byly splatné v případě smlouvy č. 5002 dne 20. 9. 2006, v případě smlouvy č. 167 dne 25. 10. 2006, pohledávka podle smlouvy č. 160 byla splatná nejpozději dne 11. 9. 2007 a pohledávka podle smlouvy č. 633 byla splatná nejpozději dne 1. 8. 2006. Přihláška pohledávky byla doručena zdejšímu soudu 31. 5. 2013, a tudíž promlčecí doba u všech práv uplynula.

K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze rozsudkem uvedeným v záhlaví rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že pohledávky žalobkyně č. P 17/1 ve výši 36 530,53 Kč, č. P 17/2 ve výši 10 511,74 Kč, č. P 17/3 ve výši 16 805,24 Kč a č. P 17/4 ve výši 163 777,79 Kč přihlášené v insolvenčním řízení sp. zn. KSPA 44 INS 1202/2013, jsou po právu (výrok pod bodem I) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok pod bodem II).

Odvolací soud dospěl k závěru, že insolvenčnímu správci musí být v rámci přezkumu pohledávek v insolvenčním řízení dána možnost procesní obrany, jaká by náležela dlužníku v případě jeho individuální obrany v exekučním řízení podle § 35 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZRŘ“, v případech, kdy by byly dány důvody pro zrušení rozhodčího nálezu (§ 31 ZRŘ), na němž je založena vykonatelnost přihlašované pohledávky. V insolvenčním řízení je tedy nutné, s ohledem na jeho zásady, připustit námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy, byť nebyla podána žaloba o zrušení rozhodčího nálezu.

Dále se odvolací soud zabýval vlivem nevykonatelnosti pohledávky, jež byla způsobena neplatností rozhodčí doložky, na promlčení pohledávky. Pro posouzení platnosti předmětných rozhodčích doložek je rozhodující znění zákona o rozhodčím řízení ve znění účinném do 31. 3. 2012. Odvolací soud se ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že předmětné rozhodčí doložky jsou neplatné. Nesouhlasí však se závěrem soudu prvního stupně, že rozhodčí nález vydaný na základě neplatné rozhodčí doložky, je nicotným právním aktem, k němuž se nepřihlíží.

Odvolací soud dovodil, že je-li vydaný rozhodčí nález nějakým způsobem vadný, je nutné jej odklidit cestou jeho zrušení, a to buď do tří měsíců od jeho doručení formou žaloby podanou dle § 31 a § 32 odst. 1 ZRŘ nebo stejnou žalobou podanou v rámci probíhajícího exekučního řízení v třicetidenní lhůtě podle § 35 odst. 2 ZRŘ. Je-li rozhodčí nález tímto způsobem zrušen, věřiteli se jeho hmotněprávní nárok nepromlčuje za předpokladu, že ve lhůtě 30 dnů podá u soudu návrh na pokračování v řízení. Aby tedy mohlo být o téže věci mezi týmiž osobami rozhodováno znovu, je nezbytné vadný rozhodčí nález odstranit. Nestane-li se tak, je rozhodčí nález vykonatelný, neboť má účinky pravomocného soudního rozhodnutí.

Odvolací soud uzavřel, že vzhledem k vnitřní logice uvedeného zákona nelze považovat za nicotný právní akt rozhodčí nález, který byl vydán na základě neplatné (neexistující) rozhodčí doložky, pokud se jednalo o spor, který byl arbitrovatelný. Pokud byl vydán rozhodčí nález na základě neplatné rozhodčí doložky ve věci, v níž bylo možné rozhodnout v rozhodčím řízení, má i takový rozhodčí nález účinky pravomocného soudního rozhodnutí do doby, než bude případně odklizen. Nelze jej považovat za nicotný právní akt.

K námitce žalované, že ustanovení § 403 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obch. zák.“) spojuje stavení promlčecí doby se zahájením rozhodčího řízení na základě platné rozhodčí doložky, odvolací soud uvedl, že pozdější zákon o rozhodčím řízení vychází z jiné koncepce než obchodní zákoník, tj. že účinky rozhodčí žaloby zůstávají zachovány,

podá-li strana u soudu žalobu do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu. Při uplatnění zásady lex posterior derogat legi priori lze dovodit, že ustanovení § 403 odst. 1 obch. zák. bylo nepřímo novelizováno pozdějším zákonem o rozhodčím řízení.

Uvedený závěr opřel odvolací soud i o tu okolnost, že podle § 112 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák."), promlčecí doba neběží u práva, na které dopadá právní úprava občanského zákoníku, uplatněním u rozhodce, aniž by byla rozlišována platnost či neplatnost rozhodčí doložky. Toto rozlišení nečiní ani nová právní úprava obsažená v § 648 ve spojení s § 3017 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.") a není žádný rozumný důvod, proč by se měl jinak posuzovat běh promlčecí doby v případě rozhodčích řízení, v nichž jsou uplatňována práva dle obchodního zákoníku a jinak v rozhodčích řízeních týkajících se práv podle o. z. nebo obč. zák. Odvolací soud proto konstatoval, že promlčecí doba přestala běžet podle § 403 odst. 1 obch. zák. i tehdy, zahájil-li věřitel rozhodčí řízení na základě neplatné rozhodčí doložky.

Odvolací soud poukázal i na důsledky přístupu opačného, tedy pokud by promlčecí doba podáním rozhodčí žaloby v případě neplatné rozhodčí smlouvy nepřestala běžet, musel by věřitel i přes to, že by měl k dispozici pravomocný rozhodčí nález, podat v neustále běžící čtyřleté promlčecí době i žalobu u obecného soudu. Soud by nepochybně řízení o této žalobě zastavil pro neodstranitelnou překážku věci rozhodnuté.

Odvolací soud uvedl, že jeho závěry nejsou v rozporu s usnesením velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 92/2013. Na předmětný spor dopadá znění § 35 ZRŘ účinné od 1. 4. 2012, jež umožňuje spotřebiteli v pozici povinného, i za trvání řízení o výkonu rozhodčího nálezu, podat žalobu o zrušení rozhodčího nálezu z důvodu neplatné rozhodčí smlouvy. Je zřejmé, že rozhodčí řízení bylo zahájeno za běhu čtyřleté promlčecí doby stanovené v § 397 obch. zák. Přiznané právo se tedy promlčí až uplynutím obecné promlčecí doby podle § 408 obch. zák., tedy uplynutím deseti let ode dne, kdy promlčecí doba začala běžet poprvé. Pouze pokud by byly rozhodčí nálezy zrušeny soudem a věřitel by nepodal žalobu u soudu v třicetidenní lhůtě stanovené v § 16 odst. 2 ZRŘ, nebyly by zachovány účinky podaných rozhodčích žalob a uvedené pohledávky by byly promlčeny.

Dále odvolací soud dovodil, že námitce promlčení by nebylo možné dát průchod ani tehdy, pokud by nedošlo ke stavení promlčecí doby v důsledku zahájení předmětných rozhodčích řízení, jelikož námitka promlčení by byla v daném případě vznesena v rozporu s dobrými mravy podle § 3 odst. 1 obč. zák.

Rozhodnutí odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, neboť odvolací soud své rozhodnutí založil na nesprávném právním závěru, že pohledávky žalobkyně byly v promlčecí době řádně uplatněny v rozhodčím řízení. K uplatnění pohledávek v rozhodčím řízení ve smyslu § 14 ZRŘ vůbec nedošlo, protože žaloba nebyla doručena stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci, ale pouze Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s. Nedošlo-li k uplatnění pohledávek v rozhodčím řízení, nemohlo dojít ani ke stavení promlčecí doby. Nesprávný je i závěr odvolacího soudu, který podle zásady lex posterior derogat legi priori, v rozporu s doslovným zněním § 403 odst. 1 obch. zák. s přihlédnutím k § 112 obč. zák., vyvodil, že promlčecí doba přestává běžet i zahájením rozhodčího řízení na základě neplatné rozhodčí doložky. Námitka promlčení nebyla vznesena v rozporu s dobrými mravy, neboť žalovaná na sjednání rozhodčí doložky netrvala, její znění neformulovala a byla v postavení spotřebitele. K tomu dovolatelka poukazuje na rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 12. 2013, č. j. 102 VSPH 371/2013-75, který se týká shodné rozhodčí doložky, v němž tento soud uzavřel, že s přihlédnutím k adheznímu způsobu uzavření úvěrové smlouvy a úvěrových podmínek obsahujících mimo jiné neplatnou rozhodčí doložku, nelze dospět k závěru, že by žalobkyně marné uplynutí

promlčecí doby nezavinila, a že by byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení. S odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11, dovolatelka tvrdí, že rozhodčí doložka nebyla vůbec sjednána, neboť byla součástí všeobecných smluvních podmínek nepodepsaných žalovanou.

Z uvedených důvodů žalovaná navrhuje Nejvyššímu soudu, aby napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení, případně aby napadený rozsudek změnil tak, že rozsudek soudu prvního stupně se potvrzuje a rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Žalobkyně se k podanému dovolání vyjádřila tak, že navrhuje jeho zamítnutí, neboť není důvodné. Vzhledem k tomu, že rozhodčí nález byl vydán konkrétním rozhodcem, který jej označil razítkem a podpisem, není pochyb o doručení návrhu na zahájení řízení. K námitce dovolatelky týkající se výkladu § 403 obch. zák., žalobkyně uvádí, že došlo ke stavení promlčecí doby, protože v době zahájení řízení neplatnost rozhodčí doložky nikdo nenamítal. K uplatnění námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy žalobkyně tvrdí, že insolvenční správkyně rozhodčí doložku nepodepsala a nebyla účastníkem rozhodčího řízení, proto jí vznesení námitky neplatnosti nepřísluší. Žalobkyně má za to, že promlčecí doba neběžela po dobu rozhodčího řízení i tehdy, pokud rozhodčí doložka nebo rozhodčí nález byly posouzeny jako neplatné, a to až do okamžiku, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci. Pokud byla na základě takového rozhodčího nálezu nařízena exekuce, promlčecí doba neběží ani po dobu exekučního řízení, protože exekuční titul se stal nevykonatelným až později.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2013 (srov. bod 2 článku II., zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) k tomu oprávněným subjektem (účastnicí řízení), který je řádně zastoupen advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je přípustné, jelikož otázka výkladu § 403 odst. 1 obch. zák. ve vztahu ke stavení promlčecí doby při zahájení rozhodčího řízení na základě neplatné rozhodčí doložky nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu doposud řešena.

Nelze předně přisvědčit námitce dovolatelky, že rozhodčí řízení nebylo vůbec zahájeno, neboť rozhodčí žaloba byla doručena Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s.

Podle § 14 zákona o rozhodčím řízení se rozhodčí řízení zahajuje žalobou a je zahájeno dnem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci uvedenému v odstavci 2. Podání žaloby má tytéž právní účinky, jako kdyby byla v této věci podána žaloba u soudu (odstavec 1). Není-li žaloba podávána stálému rozhodčímu soudu, podává se předsedajícímu rozhodci, je-li určen nebo jmenován; není-li předsedající rozhodce dosud určen nebo jmenován, žaloba se podává kterémukoli určenému nebo jmenovanému rozhodci (odstavec 2). V souladu s tímto ustanovením nebylo rozhodčí řízení zahájeno dnem doručení žaloby Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s., neboť se nejedná o stálý rozhodčí soud, ale až doručením žaloby rozhodci, který byl podle pravidel sjednaných v rozhodčí doložce jmenován.

Byl-li tedy v rozhodčí doložce sjednán způsob jmenování ad hoc rozhodce třetí osobou, je třeba za okamžik zahájení rozhodčího řízení považovat den doručení žaloby rozhodci jmenovanému v souladu s rozhodčí doložkou. K uplatnění pohledávek v rozhodčím řízení tedy řádně došlo.

Právní závěr odvolacího soudu, že i v případě, že rozhodčí nález byl vydán na základě neplatné rozhodčí doložky ve věci, v níž by bylo možné rozhodnout v rozhodčím řízení, má takový rozhodčí nález účinky pravomocného soudního rozhodnutí, je v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu

Touto otázkou se zabýval velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu v usnesení ze dne 10. července 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012, jež bylo publikováno pod č. 92/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V tomto usnesení Nejvyšší soud dospěl k právnímu závěru, že byl-li rozhodce určen odkazem na „rozhodčí řád" vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným ne základě zákona, není rozhodčí nález způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném od 1. listopadu 2009 (dále jen „ exekuční řád"), podle něhož by mohla být nařízena exekuce, jelikož rozhodce určený na základě absolutně neplatné rozhodčí doložky (§ 39 obč. zák.) neměl k vydání rozhodčího nálezu podle ZRŘ pravomoc. Byla-li již exekuce v takovém případě přesto nařízena a zjistí-li soud (dodatečně) nedostatek pravomoci orgánu, který exekuční titul vydal, je třeba exekuci v každém jejím stádiu pro nepřípustnost podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. zastavit; vykonatelnost rozhodnutí je totiž vlastnost, která jej činí způsobilým k tomu, aby byla i proti vůli povinného subjektu vymáhaná povinnost uskutečněna (k této části věty za středníkem srov. např. odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2003, sp. zn. 20 Cdo 1833/2002, či odůvodnění usnesení téhož soudu ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. 20 Cdo 1257/2006).

V této souvislosti lze odkázat i na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 4460/2014, ve kterém uzavřel, že o překážku věci rozhodnuté se nejedná, jestliže o stejné věci, týkající se stejného předmětu řízení a týchž osob bylo již rozhodnuto rozhodčím nálezem vydaným rozhodcem, jenž neměl k vydání takového rozhodčího nálezu pravomoc. Opačný závěr by byl odepřením přístupu ke spravedlnosti, neboť žalobkyni by bylo znemožněno domáhat se v případě důvodnosti uplatněného nároku způsobilého exekučního titulu.

Při aplikaci těchto závěrů na daný případ nelze než dovodit, že vydaný rozhodčí nález účinky pravomocného rozhodnutí nemá.

Z tohoto závěru tudíž vyplývá, že soud bude muset v dalším řízení věcně posoudit pravost předmětných pohledávek a nebude moci vyjít z vydaného rozhodčího nálezu, tak jak nesprávně učinil odvolací soud.

Nicméně tento závěr nemění nic na správnosti závěru odvolacího soudu v otázce stavení běhu promlčecí doby uplatněných pohledávek žalobkyně.

Podle ustanovení § 403 odst. 1 obch. zák. přestává promlčecí doba běžet, jestliže věřitel zahájí na základě platné rozhodčí smlouvy rozhodčí řízení způsobem stanoveným v rozhodčí smlouvě nebo v pravidlech, jimiž se rozhodčí řízení řídí.

Nejvyšší soud se tak zabýval námitkou dovolatelky, že toto ustanovení výslovně váže stavení promlčecí doby pouze na rozhodčí řízení zahájená na základě platné rozhodčí doložky.

Při výkladu ustanovení § 403 odst. 1 obch. zák. je nutné přihlížet ke smyslu a účelu daného ustanovení s přihlédnutím ke smyslu a účelu obdobného ustanovení obsaženého v občanském zákoníku. Podle ustanovení § 112 obč. zák. promlčecí doba neběží, bez ohledu na to, zda bylo rozhodčí řízení zahájeno na základě platné či neplatné rozhodčí doložky. Je třeba posoudit, zda zákonodárce zamýšlel zcela odlišné právní účinky rozhodčího řízení zahájeného na základě neplatné rozhodčí doložky podle občanského zákoníku, kdy by se promlčecí doba stavěla, a podle obchodního zákoníku, kdy by promlčecí doba dále běžela.

Nejvyšší soud neshledal žádný důvod pro odlišný běh promlčecí doby v rozhodčích řízeních, v závislosti na tom, zda jsou v těchto řízeních uplatňována práva podle obchodního či občanského

zákoníku. Pokud by byl přijat doslovný výklad ustanovení § 403 odst. 1 obch. zák., tedy že promlčecí doba neběží pouze tehdy, bylo-li rozhodčí řízení zahájeno na základě platné rozhodčí doložky, účastníci řízení by se nacházeli v právní nejistotě. Jestliže by rozhodčí doložka byla následně (poté, co proběhlo rozhodčí řízení) v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu, prohlášena za neplatnou, došlo by k odepření přístupu ke spravedlnosti, neboť v důsledku trvání rozhodčího řízení by nárok mohl být promlčen. Pokud by strany chtěly předejít promlčení nároku pro případ, že by rozhodčí doložka byla v budoucnu posouzena jako neplatná, musely by podat žalobu (v téže věci) u soudu, který by však takové řízení zastavil z důvodu litispendence.

Ústavní soud navíc opakovaně judikoval, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mimo jiné to, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96). Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy (nález Ústavního soudu ze dne 16. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 1648/10).

V této souvislosti dovolací soud pro úplnost uvádí, že ani právní úprava účinná od 1. ledna 2014, neváže stavení promlčecí lhůty na platnost rozhodčí doložky (srov. § 648 o. z. ve spojení s § 3017).

Závěr, že ke stavení běhu promlčecí doby podle ustanovení § 403 obch. zák. docházelo pouze v případě zahájení rozhodčího řízení na základě platné rozhodčí smlouvy, je navíc v rozporu s ustanovením § 14 odst. 1 in fine zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení, podle něhož podání žaloby má tytéž právní účinky, jako kdyby byla v této věci podána žaloba u soudu. toto ustanovení je nutno považovat za ustanovení speciální k § 112 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, i k § 403 obch. zák. Toto ustanovení se tedy použije přednostně a důsledkem jeho aplikace je zachování účinků podané žaloby. Navíc je třeba aplikovat i zásadu lex posterior derogat legi priori, neboť zákon o rozhodčím řízení byl přijat později než obchodní zákoník. Vzhledem k tomu, že se jedná o předpisy stejné právní síly, je nutno aplikovat úpravu pozdější, tedy zákon o rozhodčím řízení.

Právní posouzení odvolacího soudu otázky posouzení počátku okamžiku stavění promlčecí doby podle § 403 obch. zák. je proto nesprávné.

Za situace, kdy odvolací soud se dosud nezabýval posouzením, kdy promlčecí doba k uplatněnému právu žalobkyně počala běžet a zdali je právo žalobkyně promlčeno, neposuzoval dovolací soud, zdali námitka vznesená dlužníkem v případě promlčení práva věřitele v nyní projednávané věci může být výkonem práva v rozporu s dobrými mravy.

Pro další řízení však dovolací soud v této souvislosti považuje za nezbytné poukázat na dosavadní závěry judikatury vyjadřující se k podmínkám možného odepření výkonu práva vznést námitky promlčení pro její rozpor s dobrými mravy.

Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 5/2002, konstatoval, že není vyloučeno, aby i takový výkon práva, jež odpovídá zákonu, byl shledán rozporným s dobrými mravy a byla mu soudem odepřena právní ochrana. Korektiv dobrých mravů však nesmí být na újmu principu právní jistoty a nesmí

nepřiměřeně oslabovat subjektivní práva účastníků. Postup soudu podle § 3 odst. 1 obč. zák. má místo jen ve výjimečných situacích, kdy k výkonu práva založeného zákonem dochází z jiných důvodů, než je dosažení hospodářských cílů či uspokojení jiných potřeb, kdy hlavní nebo alespoň převažující motivací je úmysl poškodit či znevýhodnit povinnou osobu (tzv. šikanozní výkon práva), případně kdy je zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak ve vztahu mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek.

Jak vyplývá ze závěrů Ústavního soudu (např. v nálezu ze dne 8. srpna 2013, sp. zn. II. ÚS 3403/2011) Ústavní soud opakovaně uvádí [srov. např. nález ve věci sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107), nález ze dne 12. 5. 2009 ve věci sp. zn. IV. ÚS 2170/08 (N 117/53 SbNU 473) či nález ze dne 11. 9. 2009 ve věci sp. zn. IV. ÚS 738/09 (N 201/54 SbNU 497)], že změna judikatury by sama o sobě nemohla být důvodem pro kasaci napadených rozhodnutí. Judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna, např. v návaznosti na vývoj sociální reality, techniky apod., s nimiž jsou spjaty změny v hodnotových akcentech společnosti. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povolané i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení.

V nálezu ve věci sp. zn. III. ÚS 1275/10 ze dne 22. 12. 2010 (N 253/59 SbNU 581) ve znění opravného usnesení ze dne 29. 3. 2011 Ústavní soud konstatoval, že posouzení kolize mezi hodnotou soudcovského dotváření práva na straně jedné a hodnotou právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodování na straně druhé musí vycházet ze zásady proporcionality. Jeho obsahem musí být pečlivé vážení negativních dopadů změny právního názoru soudů, promítajících se v zúžení možností uplatnění subjektivního práva pro účastníky řízení konající v dobré víře v existenci práva daného soudy ustálenou interpretací zákona. Ústavní soud v tomto nálezu současně zdůraznil, že tzv. intertemporální soudcovské právo (v důsledku změny dosavadní judikatury - označované jako overruling), obdobně jak je tomu u intertemporálního práva psaného, vyžaduje přijetí hledisek posuzování jeho přijatelnosti, přičemž tato hlediska musí zohlednit rovněž ochranu uplatněného subjektivního práva, jakož i stanovení časového momentu pro určení relevantního hmotného práva pro posouzení věci, dále zajistit rovnost v uplatnění práv, ochranu oprávněné důvěry v právo, jakož i předvídatelnost soudních rozhodnutí.

Vznesení námitky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje, nastávají však situace, při nichž je uplatnění této námitky výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil [srov. nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 309/95 ze dne 15. 1. 1997 (N 6/7 SbNU 45) a nález ve věci sp. zn. I. ÚS 643/04 ze dne 6. 9. 2005 (N 171/38 SbNU 367)]. Zásada souladu práv, respektive jejich výkonu s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti a ekvity [srov. nález ze dne 25. 5. 2011 ve věci sp. zn. IV. ÚS 2842/10 (N 101/61 SbNU 527) a nález ze dne 5. 9. 2012 ve věci sp. zn. II. ÚS 3/10 (N 148/66 SbNU 245)].

Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních okolností každého jednotlivého případu, které jsou založeny na skutkových zjištěních. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité,

přičemž v rovině práva podústavního je nutné za účelem dodržení shora uvedených principů posuzovat individuální okolnosti daného případu též optikou kogentního ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku, které je v rovině podústavního práva odrazem shora vymezeného ústavního požadavku nalezení spravedlivého řešení [srov. nález ve věci sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345)].

Zásada souladu výkonu práv s dobrými mravy představuje významný korektiv, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti. Pojem dobré mravy nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat praeter legem či dokonce contra legem, pokud jde o reprobaci jednání příčícího se dobrým mravům [srov. mutatis mutandis nález ve věci sp. zn. II. ÚS 2087/08 ze dne 20. 4. 2010 (N 90/57 SbNU 179)].

Obecné soudy musí mít při posuzování všech právních věcí na mysli - jakožto jakýsi interpretační korektiv při výkladu nejednoznačných právních norem - ideu spravedlnosti. V této souvislosti je vhodné ještě připomenout, že by bylo dle Ústavního soudu v rozporu s principem důvěry občana v právo, který je součástí komplexu formujícího principy materiálního právního státu podle ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy, pokud by měl být jednotlivec zbaven svého oprávněného nároku toliko na základě nevyjasněné koncepce ne/promlčitelnosti tohoto práva [srov. výše citovaný nález ve věci sp. zn. II. ÚS 635/09 a mutatis mutandis nález ve věci sp. zn. IV. ÚS 428/05 ze dne 11. 10. 2006 (N 185/43 SbNU 115)].

Rozhodnutí odvolacího soudu tudíž není správné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil podle § 243e odst. 1 o. s. ř. a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti